

Bij dit examen hoort een bijlage.

Gebruik De Grote Bosatlas, 53e druk.

Achter het correctievoorschrift is een aanvulling op het correctievoorschrift opgenomen.

Dit examen bestaat uit 34 vragen.

Voor dit examen zijn maximaal 70 punten te behalen.

Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Als bij een vraag een verklaring, uitleg of berekening gevraagd wordt, worden aan het antwoord meestal geen punten toegekend als deze verklaring, uitleg of berekening ontbreekt.

Geef niet meer antwoorden (redenen, voorbeelden e.d.) dan er worden gevraagd. Als er bijvoorbeeld twee redenen worden gevraagd en je geeft meer dan twee redenen, dan worden alleen de eerste twee in de beoordeling meegeteld.

Bij elke vraag kun je, indien gewenst, De Grote Bosatlas, 53e druk gebruiken.

Wereld

Opgave 1 – Gentrification in Williamsburg (New York)

Bestudeer de bronnen 1 tot en met 3 uit het bronnenboekje die bij deze opgave horen.

De wijk Williamsburg ligt in New York. New York is net als Washington en Los Angeles een mondiaal knooppunt.

- 2p 1 Neem onderstaande tabel over op je antwoordblad. Geef in de tabel door het plaatsen van kruisjes aan vanuit welke dimensie(s) de drie steden een mondiaal knooppunt zijn. Het eerste kruisje is al geplaatst. Je moet er vijf kruisjes bij plaatsen.

de drie steden	economisch	politiek	cultureel
New York		x	
Washington			
Los Angeles			

Aan het sluiten van de fabrieken in wijken als Williamsburg lagen zowel ontwikkelingen op mondiale als lokale schaal ten grondslag.

- 2p 2 Geef een ontwikkeling op mondiale schaal en een ontwikkeling op lokale schaal waardoor fabrieken in wijken als Williamsburg in de tweede helft van de twintigste eeuw werden gesloten.

Gebruik de bronnen 2 en 3.

In Williamsburg vindt gentrification plaats. De ligging aan het water en de goedkope vrijgekomen ruimte zijn twee kenmerken die Williamsburg geschikt maken voor gentrification.

- 2p 3 Geef nog twee andere kenmerken van Williamsburg waardoor juist daar gentrification plaatsvindt.

Gentrification in Williamsburg begon al meer dan dertig jaar geleden met de komst van kunstenaars die leegstaande pakhuizen en fabrieken in gebruik namen als atelier en woonruimte. Uiteindelijk leidde dit de komst van nog een andere groep bewoners in. Hierdoor veranderde zowel de bewonerssamenstelling als het type voorzieningen in de wijk.

- 2p 4 Leg uit dat door de komst van kunstenaars uiteindelijk zowel de bewonerssamenstelling als het aanbod aan voorzieningen in Williamsburg veranderde. Je uitleg moet een oorzaak-gevolgrelatie bevatten.

Opgave 2 – Handelspartners van Nederland

Bestudeer bron 1 uit het bronnenboekje die bij deze opgave hoort.

Gebruik bron 1.

Er bestaat een verband tussen de afstand van de afgebeelde landen tot Nederland en de waarde van de handel van die landen met Nederland.

1p **5** Welk verband is dit?

Uit de bronnen blijkt dat Nederland relatief weinig handel drijft met Afrikaanse landen. Andere West-Europese landen handelen meer met Afrikaanse landen.

1p **6** Welke twee West-Europese landen handelen het meest met Afrikaanse landen?

Gebruik bron 1.

Drie handelspartners van Nederland zijn: Duitsland, Turkije en China. Met één van deze drie landen heeft Nederland een negatieve handelsbalans.

2p **7** Geef aan

- met welk van deze drie landen Nederland een negatieve handelsbalans heeft;
- waarom Nederland met dit land een negatieve handelsbalans heeft door in te gaan op de samenstelling van het exportpakket van dit land.

Gebruik bron 1.

2p **8** Geef aan

- welke twee landen in Europa een duidelijk andere handelsbalans met Nederland hebben dan de meeste andere landen in Europa;
- welke twee producten Nederland vooral uit deze landen importeert.

Gebruik de atlas.

stelling 1: De ruilvoet van Nederland met zowel India als Brazilië is sinds 1995 verslechterd.

stelling 2: De ruilvoet van Nederland met Zweden en Finland is sinds 1995 verbeterd.

stelling 3: De waarde van de invoer uit Nederland was in Frankrijk in 2005 meer dan tweemaal zo groot als de waarde van de uitvoer naar Nederland.

2p **9** Neem de cijfers 1 tot en met 3 over op je antwoordblad. Schrijf achter elke stelling of deze waar of niet waar is.

Opgave 3 – Opbouw en afbraak van de Schotse Hooglanden

Bestudeer de bronnen 1 tot en met 3 uit het bronnenboekje die bij deze opgave horen.

Gebruik bron 3a en de atlas.

De Schotse Hooglanden maakten oorspronkelijk deel uit van een veel groter gebergte, dat ontstond tijdens de Caledonische plooiingsfase (zie de geologische tijdtabel in de atlas op kaartblad 192). Restanten van dit oorspronkelijke Caledonisch gebergte liggen niet alleen op de Euraziatische plaat, maar ook op een andere plaat.

- 2p 10 Noem, afgezien van Schotland, twee gebieden waar restanten van dit oorspronkelijke gebergte te vinden zijn:
- één op de Euraziatische plaat;
 - en één op een andere plaat.

Gebruik bron 3b.

Voordat het Caledonisch gebergte ontstond was er sprake van actief vulkanisme, maar tijdens het ontstaan van dit gebergte niet meer.

- 2p 11 Leg dit uit.
Je uitleg moet een oorzaak-gevolgrelatie bevatten.

Tegenwoordig liggen in de Schotse Hooglanden metamorfe gesteenten aan het aardoppervlak. Deze gesteenten lagen oorspronkelijk niet aan het aardoppervlak.

- 3p 12 Noem een voorbeeld van een metamorf gesteente.
Geef aan
- op welke wijze metamorfe gesteenten ontstaan;
 - waardoor deze gesteenten in de Schotse Hooglanden aan het aardoppervlak zijn komen te liggen.

Gebruik bron 2 en de atlas.

De laatste circa 200.000 jaar is het uiterlijk van het landschap van de Schotse Hooglanden sterk veranderd.

- 2p 13 Geef aan
- welke vorm van erosie het uiterlijk van het landschap in deze periode het sterkst bepaald heeft;
 - uit welk kaartblad op continentale schaal je kunt afleiden dat deze vorm van erosie in de Schotse Hooglanden in deze periode heel actief is geweest.

Gebruik atlaskaart 100.

Op deze atlaskaart kun je in de Schotse Hooglanden een grote geologische breuk herkennen.

- 1p 14 Tussen welke twee plaatsen bevindt zich deze geologische breuk?

Opgave 4 – Zeestromen en klimaat

Bestudeer bron 1 uit het bronnenboekje die bij deze opgave hoort.

Op kaartblad 196 staan twee kaarten afgebeeld. De grote kaart laat zeestromen aan de oppervlakte zien. De kleine kaart (196A) toont een ander stromingssysteem. Dit stromingssysteem ontstaat door een verschil in dichtheid van het water.

- 2p 15 Geef de twee oorzaken voor dit verschil in dichtheid.

Gebruik de kaartbladen 194 en 196.

Op de grote kaart van kaartblad 196 zijn in de Atlantische Oceaan twee circulerende zeestromen aan de oppervlakte te zien, één ten noorden van de evenaar en één ten zuiden van de evenaar. Deze zeestromen circuleren elk in een andere richting.

- 2p 16 Beschrijf met behulp van het begrip luchtdruk hoe het komt dat deze zeestromen elk in een andere richting circuleren.

Gebruik bron 2 en de atlas.

Zeestromen beïnvloeden het klimaat. De klimaatgrafieken in bron 2 zijn - in willekeurige volgorde - van de plaatsen Madrid, New York, San Francisco en Tokyo.

- 2p 17 Neem de namen van deze vier steden over op je antwoordblad. Schrijf achter elke stad de letter van de juiste klimaatgrafiek.

Gebruik de kaartbladen 188, 194 en 196.

Rond de Steenbokskeerkring valt aan de oostkust van Zuid-Amerika veel meer neerslag dan aan de westkust. Dit verschil ontstaat door een combinatie van drie oorzaken.

- 3p 18 Beschrijf met behulp van deze drie oorzaken hoe dit verschil in neerslag ontstaat.

Opgave 5 – Stuwdammen in Myanmar

Bestudeer de bronnen 1 en 2 uit het bronnenboekje die bij deze opgave horen.

Gebruik bron 1 en de atlas.

De provincie Kachin in het noorden van Myanmar is geschikt voor de aanleg van stuwdammen, onder andere door de grote hoeveelheid jaarlijkse neerslag.

2p **19** Geef

- nog een ander fysisch-geografisch kenmerk dat Kachin geschikt maakt voor de aanleg van stuwdammen;
- een fysisch-geografisch kenmerk dat de aanleg van stuwdammen in Kachin juist risicovol maakt.

Gebruik bron 1.

De aanleg van stuwdammen in Kachin heeft op verschillende schaalniveaus zowel negatieve als positieve gevolgen.

3p **20** Geef van de aanleg van stuwdammen in Kachin

- een negatief gevolg op lokale/regionale schaal;
- een negatief gevolg op de schaal van het stroomgebied van de Irrawaddy;
- een positief gevolg op de schaal van het stroomgebied van de Irrawaddy.

Gebruik bron 2.

China wil investeren in de bouw van stuwdammen in Zuidoost-Aziatische landen als Myanmar. Indirect hebben multinationale ondernemingen door het opsplitsen van hun productieketen de laatste decennia bijgedragen aan dergelijke investeringen door China.

3p **21** Beredeneer in drie stappen dat multinationale ondernemingen de laatste decennia indirect hebben bijgedragen aan Chinese investeringen in de bouw van stuwdammen in landen als Myanmar.

Gebruik de atlas.

In bron 2 staat dat de regering van Myanmar zich onafhankelijker wil opstellen ten opzichte van China. Volgens de atlas werden de meeste investeringen in Myanmar in de periode 1995-2003 niet gedaan door China, maar door twee andere regio's.

1p **22** Welke twee regio's investeerden volgens de atlas in die periode het meest in Myanmar?

Opgave 6 – Zuidoost-Azië en Sub-Sahara Afrika

Bestudeer bron 1 uit het bronnenboekje die bij deze opgave hoort.

Gebruik de atlas.

In veel opzichten stonden Zuidoost-Azië en Sub-Sahara Afrika er na de dekolonisatie wat betreft ontwikkeling ongeveer gelijk voor. Veel landen waren arm en hadden een slecht geschoolde bevolking.

Tegenwoordig zijn de meeste landen in Zuidoost-Azië verder ontwikkeld dan de landen in Sub-Sahara Afrika.

2p **23** Noteer

- twee atlaskaarten waaruit blijkt dat Zuidoost-Azië minder armoede kent dan Sub-Sahara Afrika;
- twee atlaskaarten waaruit blijkt dat het onderwijs in Zuidoost-Azië beter ontwikkeld is dan in Sub-Sahara Afrika.

In Zuidoost-Azië vindt de laatste veertig jaar een snelle economische ontwikkeling plaats, terwijl dit in Sub-Sahara Afrika veel minder het geval is. Dit heeft voor een groot deel te maken met het beleid dat in Zuidoost-Aziatische landen wel en in Sub-Sahara Afrika niet werd gevoerd (zie bron 1).

2p **24** Geef twee redenen waarom het in bron 1 genoemde beleid een belangrijke basis bleek om tot verdere ontwikkeling te komen.

De laatste veertig jaar vindt in Zuidoost-Azië behalve een snelle economische ontwikkeling ook demografische transitie plaats.

2p **25** Leg uit dat de demografische transitie in Zuidoost-Azië heeft geleid tot een bevolkingsopbouw die gunstig is voor verdere economische ontwikkeling.

Je uitleg moet een oorzaak-gevolgrelatie bevatten.

In Zuidoost-Azië was Singapore het eerste land dat zich snel ontwikkelde. Daarna volgden Thailand en nog een ander Zuidoost-Aziatisch land.

3p **26** Welk Zuidoost-Aziatisch land was dit?

Beredeneer vanuit de politieke dimensie waarom deze twee landen eerder tot ontwikkeling kwamen dan landen als Vietnam en Cambodja.

Opgave 7 – De Maas van bron tot monding

Bestudeer bron 1 uit het bronnenboekje die bij deze opgave hoort.

Gebruik bron 1.

In de tekst van bron 1 zijn de letters a, b en c aangegeven. Deze letters horen bij de omschrijvingen van drie begrippen.

- 2p **27** Neem de letters a, b en c uit de bron over op je antwoordblad. Schrijf achter elke letter het begrip dat daarop van toepassing is.

In het noordoosten van de Ardennen bevinden zich de Hautes Fagnes (zie kaartblad 97). De Hautes Fagnes zijn een hoogveengebied waar veel neerslag valt.

- 2p **28** Leg uit welk effect dit hoogveengebied heeft op een afvoerpiek in het Nederlandse deel van de Maas. Je uitleg moet een oorzaak-gevolgrelatie bevatten.

Gebruik de atlas.

Door de fysisch-geografische situatie bij Mook, ten zuiden van Nijmegen, maakt de Maas daar een scherpe bocht. In het verleden stroomde de Maas daar bij hoge afvoer vaak over de linkeroever. Om grote overstromingen te voorkomen werd bij Beers al in de 16e eeuw een verlaging in de dijk gemaakt: de Beerse Overlaat. Bij een hoge waterafvoer kon dan het gebied ten zuiden van de Maas tot aan 's-Hertogenbosch tijdelijk onder water komen te staan. Sinds 1942 wordt deze Beerse Overlaat niet meer gebruikt.

- 3p **29** Geef
- met behulp van de kaartbladen 43 en 45 aan waardoor de Maas bij Mook een scherpe bocht maakt;
 - aan welk effect de Beerse Overlaat had op het regiem stroomafwaarts;
 - aan welk onderdeel uit de drietrapsstrategie vergelijkbaar is met de Beerse Overlaat.

Gebruik kaartblad 42-43.

In het mondingsgebied van de Maas wordt in het Volkerak de waterstand kunstmatig laag gehouden.

- 2p **30** Beredeneer dat het juist tijdens een zware storm op de Noordzee belangrijk is dat de waterstand in het Volkerak kunstmatig laag is.

Opgave 8 – Wijken en spoor in Delft

Bestudeer de bronnen 1 tot en met 4 uit het bronnenboekje die bij deze opgave horen.

Gebruik de bronnen 1 tot en met 3.

De cirkeldiagrammen in bron 2 zijn in willekeurige volgorde van de wijken Binnenstad, Voordijkshoorn en Voorhof.

- 1p 31 Neem de letters van de cirkeldiagrammen over op je antwoordblad. Schrijf achter elke letter de naam van de bijbehorende wijk.

Gebruik de bronnen 1 en 3.

Hieronder staan vier uitspraken over verschillende wijken in Delft.

- a een ruim opgezette, groene wijk met veel hoogbouw
- b populaire wijk bij zowel bewoners als bezoekers
- c dichtbevolkte wijk waar relatief veel twintigers wonen. Er is weinig groen. De wijk is aantrekkelijk vanwege de gunstige ligging.
- d een kinderrijke wijk. Er zijn drie basisscholen en drie peuterspeelzalen.

De vier uitspraken zijn in willekeurige volgorde van de wijken Binnenstad, Hof van Delft, Tanthof-West en Voorhof.

- 2p 32 Neem de letters a tot en met d over op je antwoordblad. Schrijf achter elke letter de naam van de bijbehorende wijk.

Gebruik de bronnen 1 en 3.

stelling 1: Er bestaat een verband tussen de afstand tot de binnenstad en de ontstaansperiode van de verschillende wijken.

stelling 2: Er bestaat een verband tussen de afstand tot de binnenstad en het gemiddeld besteedbaar inkomen per huishouden in de verschillende wijken.

stelling 3: Er bestaat een verband tussen het gemiddeld besteedbaar inkomen per huishouden in de verschillende wijken en het percentage sociale huurwoningen.

- 3p 33 Welk van de bovenstaande stellingen is onjuist? Beredeneer waarom het verband dat in deze stelling genoemd wordt niet opgaat.

Gebruik de bronnen 1 en 4.

Het spoor in Delft wordt aangepast omdat de ligging van het spoor tegenwoordig op twee verschillende schaalniveaus tot problemen leidt.

- 2p 34 Schrijf deze twee schaalniveaus op je antwoordblad. Geef bij elk schaalniveau aan hoe de ligging van het spoor tegenwoordig tot problemen leidt.

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift, dat na afloop van het examen wordt gepubliceerd.